Linköpings universitet
Lärarprogrammet

Rebecka Bondesson

Varför misslyckas de?

- Om pojkars underprestation i skolan

Examensarbete 15 hp

LIU-LÄR-L-A--14/94--SE

Handledare:
Michael Tholander
Institutionen för
beteendevetenskap
och lärande

	Institutionen för beteendevetenskap och lärande 581 83 LINKÖPING	**Seminariedatum** 2014-06-05

Språk	**Rapporttyp**	**ISRN-nummer**
Svenska/Swedish	Examensarbete avancerad nivå	LIU-LÄR-L-A--14/94--SE

Titel
Varför misslyckas de? Om pojkars underprestation i skolan

Title
Why are they Failing? Boys' Underachievement in School

Författare
Rebecka Bondesson

Sammanfattning

Denna uppsats behandlar pojkars relativa underprestation i skolan, i förhållande till flickor, med syftet att kartlägga forskningens syn på detta problemområde. Arbetet tar sin utgångspunkt i frågorna varför pojkar underpresterar samt vilka ansatser som kan tas i försök att åtgärda problemet. Då detta arbete ej producerar egen forskning, utan istället konsumerar den, har ingen egen empiri samlats in, utan frågorna har istället ställts till den befintliga forskningen.

Den första frågan behandlas utifrån fyra olika typer av förklaringar: biologiska förklaringar, individbaserade förklaringar, skolbaserade förklaringar samt sociologiska förklaringar. Dessa olika modeller antar olika perspektiv vid beaktandet av frågan om pojkars underprestation och finner i enlighet med detta olika bakgrunder till flickornas överlägsenhet, men den vanligaste förklaringen tycks ligga i en förlegad syn på manlighet där goda skolprestationer inte anses vara förenligt med att vara pojke. Uppsatsen presenterar utöver detta även ett antal alternativa perspektiv på pojkars underprestation där man menar att fler variabler än kön bör tas i beaktande då frågan undersöks.

Den andra frågan behandlas utifrån en tematisk uppdelning. Forskningen pekar på flera olika ansatser som kan nyttjas vid försök att lösa pojkars relativa underprestation. Somliga menar att normkritiskt arbete i skolan är svaret, medan andra menar att könsuppdelade klasser är bättre. De allra flesta forskare pekar dock på lösningar som sammanväver aspekter från samtliga av de ovanstående förklaringsmodellerna, vilket tyder på att det inte finns något enkelt svar till frågan om pojkars underprestation.

Nyckelord

Pojkar, underprestation, betyg, genusskillnader, könsskillnader

Innehåll

1. Inledning 4
1.1 Bakgrund 4
1.2 Syfte och frågeställningar 5
1.3 Begrepp 5
1.4 Struktur 5
2. Metod 6
2.1 Urval 6
2.2 Etiska överväganden 8
3. Resultat 8
3.1 Biologiska förklaringar 8
3.1.1 Skillnader i hjärnan mellan pojkar och flickor 8
3.1.2 Kognitiva förmågor 9
3.2 Individbaserade förklaringar 10
3.2.1 Motivation och personlighet 10
3.2.2 Självdisciplin 11
3.3 Skolbaserade förklaringar 12
3.3.1 Feminiseringen av skolan 12
3.3.2 Lärares föreställningar av pojkar och prestation 13
3.4 Sociologiska förklaringar 15
3.4.1 Manligt och kvinnligt – genusaspekter på pojkars underprestation 15
3.4.2 ”Antipluggkultur” 17
3.5 Alternativa perspektiv på pojkars underprestation 19
3.6 Möjliga lösningar på problemet 20
3.6.1 Normkritiskt arbete 20
3.6.2 Könsuppdelade klasser 21
3.6.3 Flera sammanvävda faktorer 22
4. Diskussion 25
4.1 Slutsatser 26
4.2 Fortsatta studier 27
5. Referenser 28

1. Inledning

Pojkars relativa underprestation i skolan är en fråga vilken kan betraktas som högst relevant inte bara för lärarkåren och skolan som institution, utan även för samhället i stort. Oavsett kön är alla barn och ungdomar en del av Sveriges framtid och deras prestationer i skolan kan spela en avgörande roll för hur denna framtid ska se ut. Som blivande lärare väcker därför denna fråga ett stort intresse hos mig, då jag önskar att alla elever ska nå upp till sin fulla potential.

1.1 Bakgrund

Frågan om pojkars, i jämförelse med flickors, dåliga resultat i skolan väcktes för över ett decennium sedan. Alarmerande rapporter lät meddela att flickor för första gången i skolans historia presterade bättre än sina manliga skolkamrater. Tidigare var det flickorna som betraktades som underpresterare. Trots den debatt och forskning som rapporterna gav upphov till är detta en problematik som ännu kvarstår – luckan mellan pojkars och flickors prestationer har till och med vuxit sig större (Clark m.fl., 2008). Faktum är att frågan är mer aktuell än någonsin då vi befinner oss i en tid där skolan genomgår en rad förändringar och är ett samtalsämne som engagerar många. I samband med att den första årskullen gick ut årskurs 9 med betyg enligt den nya betygskalan, presenterade Skolverket den samlade statistiken för elevernas meritvärden. Enligt denna gick att utläsa att trots en rekordstor ökning av pojkarnas betyg var deras genomsnittliga meritvärde hela 21,9 poäng lägre än flickornas (Skolverket, 2013). Nyligen uppmärksammades fenomenet även i en artikel i en av Sveriges största dagstidningar, *Dagens Nyheter*, med anledning av regeringens utredning ”Män och jämställdhet”, i vilken det har lagts stort fokus på utbildningsfrågan. I artikeln menar mannen bakom utredningen, Svend Dahl, att skolan sviker pojkarna genom att inte göra tillräckliga ansträngningar för att lösa situationen (Delin, 2014, 13 feb).

Det är dock inte bara i Sverige som detta problem uppenbarar sig. Pojkars underprestation i skolan, i jämförelse med flickors, är ett globalt fenomen som intresserar forskare världen över. Kimmel (2010) illustrerar detta genom att hämta statistiska exempel från USA, vilka visar att flickor inte bara genomgående, det vill säga genom alla skolstadier, presterar bättre än pojkar, utan att de dessutom är överrepresenterade i högre utbildningar. Det går med andra ord inte bara bättre för flickorna – de tar sig dessutom längre i utbildningen. Med anledning av detta kan man verkligen fråga sig: vad är det egentligen som händer med pojkarna?

1.2 Syfte och frågeställningar

Mot ovanstående bakgrund är syftet med denna uppsats att kartlägga forskningens syn på problematiken kring pojkars underprestation i skolan. I min studie utgår jag från antagandet att pojkar underpresterar i skolan i högre utsträckning än flickor, och arbetet kommer således att ta sin utgångspunkt i följande frågeställningar:

- Varför underpresterar pojkar generellt sett gentemot flickor i skolan, enligt forskningen?
- Vilka eventuella lösningar på problemet pekar forskningen på?

1.3 Begrepp

I diskussionen om pojkar och underprestation är det viktigt att göra skillnad på underpresterare och lågpresterare. Jones och Myhill (2004) definierar lågpresterare som elever som presterar låga resultat i skolan på grund av de inte kan bättre. Detta är elever som ofta är i behov av extra stöd i undervisningen. Underpresterare, däremot, är elever som presterar lägre resultat än vad de egentligen anses vara kapabla till.

När begreppet *underprestation* nämns i detta arbete är det alltså ovanstående definition jag syftar till.

I uppsatsen förekommer även begreppen kön och genus, vilka även de är viktiga att hålla isär. Wahlgren (2009) beskriver begreppen på följande sätt:

> Genus är den socialt konstituerade identitet som visar vem subjektet är i form av bland annat karaktärsdrag och könet är de biologiska förutsättningar som subjektet är född med sett genom en uppsättning hormoner och arv i form av DNA som gör människan till den hon är. (Wahlgren, 2009:72)

När begreppen *kön* och *genus* nämns i detta arbete syftar jag till ovanstående definition.

1.4 Struktur

Detta arbete är strukturerat enligt gängse normer för rapport- och uppsatsskrivande. Därav följer efter detta avsnitt en metoddel där jag beskriver mitt tillvägagångssätt. Sedan presenteras resultatet, vilket, på grund av sin omfattning, har delats upp i följande sex underrubriker, utifrån en tematisk kategorisering, för att underlätta läsningen: 1. *Biologiska förklaringar*, 2. *Individbaserade förklaringar*, 3. *Skolbaserade förklaringar*, 4. *Sociologiska*

förklaringar, 5. *Alternativa perspektiv på pojkars underprestation* samt 6. *Möjliga lösningar på problemet*. Slutligen rundas arbetet av med en diskussion.

2. Metod

Detta är en forskningskonsumerande uppsats, vilket innebär att ingen egen empiri har samlats in. Istället har frågorna ställts till den redan befintliga forskningen inom det valda problemområdet. Man kan likna arbetet vid en enklare systematisk litteraturstudie, något som Eriksson Barajas m.fl. (2013) beskriver som en studie där forskning systematiskt söks, kritiskt granskas och slutligen sammanställs. Jag har uteslutande sökt forskning i olika databaser som varit tillgängliga via internet.

2.1 Urval

För att få en så snäv träfflista som möjligt valdes de sökord ut, som i första hand skulle användas, innan själva datainsamlingen påbörjades. Jag bestämde mig för följande engelska sökord: *boys*, *underachievement*, *gender differences*, *school* och *achievement*. Eftersom jag även ville ta del av svensk forskning bestämde jag mig också för att använda mig av följande svenska sökord: *pojkar*, *underprestation*, *genusskillnader*, *skola* och *prestation*.

Som ytterligare ett led i minimeringen av träfflistan sattes även ett antal urvalskriterier upp. Dessa kriterier avgjorde sedan huruvida de funna studierna skulle ingå i arbetet eller ej. För att väljas ut var varje studie tvungen att uppfylla följande:

- Den ska vara publicerad efter år 2000.
- Den ska vara vetenskapligt granskad.
- Den ska inte vara inriktad på pojkars underprestation i enbart ett specifikt ämne.
- Den ska i huvudsak behandla en eller båda av frågeställningarna.
- Sökorden ska finnas med i titeln.
- Språket ska vara antingen på svenska eller engelska.

I första hand utgick datainsamlingen från *Unisearch*, som finns tillgängligt via Linköpings universitets hemsida. Detta skedde främst ur effektivitetssynpunkt då detta verktyg tillåter en samsökning i hundratals olika databaser samtidigt. Här är det även möjligt att avgränsa sökningen beträffande publiceringsdatum, att träffarna ska vara vetenskapligt granskade samt att sökorden ska återfinnas i titeln. Dessa avgränsningar gjorde jag vid samtliga sökningar.

Första sökningen gjordes på orden *boys* och *underachievement*. Detta genererade 32 träffar, av vilka många studier kunde väljas ut. Andra sökningen gjordes på orden *gender differences*, *school* och *achievement*. Detta genererade i sin tur 45 träffar. Då det även är möjligt att avgränsa sin sökning utifrån ämnen som texterna behandlar, valde jag att göra även detta, eftersom jag fann träffarna i andra sökningen väl många. Följande ämnen valdes då ut: *school achievement, gender differences, achievement gap, grades* samt *sex differences (biology)*. Detta genererade 21 träffar. Slutligen gav alltså de båda sökningarna en lista på totalt 53 träffar (32 + 21). Större delen av materialet som återfinns i denna uppsats valdes ut ifrån dessa två sökningar.

Aktuell svensk forskning visade sig vara desto svårare att finna. Den tredje och fjärde sökningen gjordes på orden *pojkar* och *underprestation* samt *genusskillnader, skola* och *prestation*. Med valda avgränsningar genererade båda dessa sökningar dessvärre inga träffar. Kravet på att sökorden skulle finnas i titeln togs då bort, men detta genererade fortfarande inga träffar. Då jag, för att försäkra kvaliteten i materialet, inte ville ge avkall på någon av de andra avgränsningarna återstod istället att börja laborera med sökorden samt att söka mig till enskilda databaser. Olika, liknande, sökord testades på både *Unisearch* och andra användbara databaser, så som *DIVA*, *Eric* och *Swepub*. Sökningar på orden *pojk** och *betyg* samt *kön** och *skol** och *betyg* genererade slutligen 8 träffar vardera, ifrån vilka två studier kunde väljas ut.

Då fler än två svenska studier var önskvärt gjordes slutligen även en sökning bland statens offentliga utredningar. En frisökning på orden *jämställdhet i skolan* genererade 12 träffar, ifrån vilka fyra texter kunde väljas ut för en kritisk granskning.

Det första urvalet av potentiella källor valdes ut genom en granskning av rubrikerna och, om det fanns tillgängligt, sammanfattningarna. Därefter skumläste jag texterna på ett sätt där jag aktivt letade efter de använda sökorden, något som Kylén (2004) kallar för lokaliseringsläsning. När jag så försäkrat mig om att studierna behandlade det som de skulle göra samt överensstämde med mina urvalskriterier, kunde en mer kritisk läsning ta vid. Denna andra genomläsning bestod i en granskning av författarens undersökningsgrupp, metod, resultat och slutsatser. Genom detta förfarande fick jag till slut fram ett bra material i rimlig mängd som jag kunde börja sammanställa. På detta sätt utkristalliserades efter hand ett antal gemensamma teman utifrån vilka uppsatsen kunde organiseras.

2.2 Etiska överväganden

I en forskningskonsumerande uppsats är de etiska aspekterna inte lika framträdande som vid en forskningsproducerande, men det finns ett par punkter som måste beaktas. Eriksson Barajas m.fl. (2013) framhåller bland annat vikten av att studierna som presenteras i arbetet själva är utförda utifrån etiska ställningstaganden, att samtliga artiklar som ingår i arbetet presenteras samt att alla resultat presenteras oavsett författarens egna åsikter.

Samtliga av de ovanstående etiska aspekterna har tagits i beaktande vid arbetet med denna uppsats.

3. Resultat

Såväl nationell som internationell statistik visar alltså att pojkar presterar sämre än flickor i skolan. Men vad beror detta på? Forskningen rör sig i flera olika riktningar och redovisas därför här enligt en tematisk indelning.

3.1Biologiska förklaringar

En gren av forskningen menar att könsskillnader i skolresultat kan förklaras av biologiska förutsättningar.

3.1.1 Skillnader i hjärnan mellan pojkar och flickor

Det finns forskning som visar att det förekommer biologiska skillnader mellan pojkars och flickors hjärnor (Ingvar, 2010). Framförallt anses detta bero på olika mognadshastighet till följd av hormonella influenser. Flickors hjärnor är som störst i 10-11-årsålden medan pojkarnas är det först i 14-15-årsåldern. Efter detta börjar hjärnan återigen minska och det är först då som den börjar visa tecken på mognad. Att pojkars hjärna når sin största storlek hela tre till fyra år senare än flickor anses ha en koppling till pojkars senare sociala mognad. Deras senare utvecklingskurva har i sin tur ett samband med såväl uppmärksamhetsförmågan som arbetsminnet, två komponenter vilka har en naturlig påverkan på hur väl en elev presterar i skolan. Även de olika språkförmågorna mognar, till följd av detta, senare hos pojkar. Detta kan relateras till att pojkar i högre grad än flickor kämpar med läsproblematik samt, till viss del, är överrepresenterade bland barn med störningar i uppmärksamhetsförmågan, som exempelvis är diagnosticerade med ADHD. Ingvar menar att detta tyder på att flickor, vars

hjärnor når ett fullt utvecklat stadium tidigare än pojkarna, gynnas av arbetsmoment som kräver koncentration samt en egen förmåga att styra kunskapsinhämtandet.

En annan teori om pojkars underprestation är att pojkar och flickor har helt olika inlärningsprocesser (Kimmel, 2010). Detta anses också ha en genetisk förklaring, som grundar sig på att det finns biologiska skillnader mellan pojkars och flickors hjärnor. Kimmel ställer sig dock kritisk till detta då han menar att skillnaderna är så pass små att man genom att lyfta fram dessa, på ett otillbörligt sätt, dämpar betoningen av andra förklaringar som kan ligga bakom könsskillnaderna i skolprestation.

Av detta kan man dra slutsatsen att forskningen som diskuterar pojkars underprestation i förhållande till biologiska faktorer går i två rakt motsatta riktningar. Man verkar vara överrens om att det finns skillnader i hjärnan mellan de båda könen, men åsikterna går isär när det gäller huruvida dessa skillnader har någon betydelse för pojkars och flickors prestationer i skolan.

3.1.2 Kognitiva förmågor

Det finns dock forskning som pekar på att intelligens är den avgjort starkaste förutsägande faktorn för goda prestationer i skolan. Detta finner Spinath m.fl. (2008) i sina studier, och tillägger även att elevens uppfattning om sin egen förmåga i respektive ämne kan vara en bidragande faktor. Båda dessa faktorer, menar Spinath m.fl., beror på såväl genetisk som miljömässig påverkan.

När dessa två faktorer testades på totalt 4464 nioåriga tvillingbarn fann man dock inga könsskillnader i graden av intelligens (Spinath m.fl., 2008). Pojkarna och flickorna var alltså lika smarta. Inte heller graden av elevernas uppfattning av sin egen förmåga uppvisade några markanta skillnader – den varierade mellan god och acceptabel hos båda könen. Av detta drar Spinath m.fl. slutsatsen att man inte kan bortse från genetiska förklaringar till elevers prestationer i skolan, men att skillnaderna med avseende på elevernas kön förmodligen har flera andra bakomliggande orsaker.

3.2 Individbaserade förklaringar

Annan forskning förklarar pojkarnas underprestation utifrån individuella aspekter, som har med deras egen person att göra. Nedanstående avsnitt är uppdelat under rubrikerna *Motivation och personlighet* och *Självdisciplin*. Somliga delar av resultatet förhåller sig dock något flytande över dessa två gränsdragningar.

3.2.1 Motivation och personlighet

Wernersson (2010) tar upp flera olika individbaserade förklaringar till pojkars underprestation och menar att det största förklaringsvärdet ligger i att pojkar och flickor har olika förhållningssätt till skolarbetet. Generellt sett har flickor en mer positiv attityd och anammar olika strategier och arbetsrutiner som främjar goda prestationer.

På ett liknande sätt har Steinmayr och Spinath (2008) funnit att en trevlig framtoning och en stark motivation är något som gynnar flickor i deras skolarbete. I deras studie testades könsskillnader på 342 gymnasieelevers intelligens, personlighet och olika aspekter av motivation. De tittade även på elevernas genomsnittliga betyg och, mer specifikt, på deras betyg i tyska och matematik. Ett steg i undersökningen var att ta reda på om någon av de tre individuella faktorerna var något som kunde förklara könsskillnader i skolprestation. Det visade sig att personlighet och motivation var två viktiga variabler. Resultatet indikerade nämligen att flickorna överträffade pojkarna både i det genomsnittliga betyget och i tyska, delvis på grund av att de var trevligare och delvis på grund av att de inte hade en lika hög tendens att undvika arbete som pojkarna, utan snarare i de flesta fall arbetade koncentrerat. Dessa är två faktorer vilka anses bidra till att skapa goda relationer till klasskamrater och lärare, vilket i sin tur kan ge dem en fördel i den allmänna skolprestationen, eftersom lärare till följd av detta förmodligen uppfattar dem som trevligare och mindre störande än pojkarna. Detta kan jämföras med prestationen i matematik, där flickorna inte överträffade pojkarna. Eftersom matematik oftast mer tydligt är en fråga om antingen rätt eller fel, kunde de ovan nämnda faktorerna inte hjälpa flickorna på samma sätt, vilket till viss del ansågs förklara deras inte lika höga betyg i detta ämne.

Även Hicks m.fl. (2008) kopplar pojkars underprestation till olika faktorer som har med individuella egenskaper att göra. I en tvillingstudie i USA där totalt 1329 tvillingpar deltog undersöktes olika aspekter av deltagarnas personlighet i förhållande till deras genomsnittsbetyg. I likhet med tidigare studier presterade flickorna överlag bättre i skolan. De

visade dessutom prov på en något bättre självkontroll, medan pojkarna hade en något bättre ambitionsnivå och var mycket mer aggressiva. Studierna visade att en hög ambitionsnivå och självkontroll hade en positiv inverkan på betyget, medan aggression hade en negativ inverkan.

Att pojkarna var mycket mer aggressiva än flickorna förklarade ungefär halva könsskillnaden i de genomsnittliga betygen (Hicks m.fl., 2008). Den andra halvan kunde, intressant nog, förklaras av att pojkarna inte nödvändigvis presterade bättre för att de hade en hög ambitionsnivå. Resultaten utvisade att de var sämre på att utnyttja undervisningen på ett effektivt sätt, och detta i kombination med att de generellt sätt uppvisade en sämre självkontroll kan tolkas som att pojkarna, inte ens när de ville prestera bra, kunde förmå sig själva till att slutföra uppgifter på ett kvalitativt sätt. Hicks m.fl. menar därför att den studiemiljö där dessa elever befann sig var bättre lämpad för flickor, eftersom att de, med hjälp av somliga personlighetsdrag, kunde dra nytta av situationen och därigenom få större akademiska fördelar.

3.2.2 Självdisciplin

Självdisciplin, med avseende på en individs kontroll över sina känslor och sitt beteende, är något som tidigare forskning visat har en positiv effekt på elevers skolprestationer (Weis m.fl., 2013). Forskare har även visat att flickor generellt sett har en högre grad av självdisciplin än pojkar.

Weis m.fl. (2013) tar detta ett steg längre och menar att olika grad av självdisciplin förklarar könsskillnader i skolprestationer. I deras studie bedömde de 57 tyska mellanstadieelevers prestationer i tyska och matematik samt deras grad av självdisciplin. Flickorna presterade bättre i tyska, men i matematik presterade pojkar och flickor lika bra. Det visade sig att flickornas högre prestation i tyska hade en stark korrelation med deras högre grad av självdisciplin. Resultatet i matematik var desto mer svårtolkat. Det visade sig att pojkarna faktiskt var duktigare än flickorna i matematik, men att skillnaderna mellan könen jämnades ut till följd av att flickorna var mer motiverade och hade en högre förmåga att kontrollera sitt beteende. Med andra ord – oavsett faktisk prestationsförmåga i respektive ämne gagnades flickorna i resultatet för att de var mer disciplinerade än pojkarna.

3.3 Skolbaserade förklaringar

En tredje gren av forskningen skuldbelägger skolan, och lärarna, för pojkars underprestation.

3.3.1 Feminiseringen av skolan

Kimmel (2010) lyfter teorin om att pojkar presterar sämre i skolan till följd av en överrepresentation av kvinnor i lärarkåren, vilket anses minska engagemanget hos pojkarna. Somliga menar dessutom att tidigare feministers kamp för flickor i skolan har gett resultat – de har hjälpt flickorna men stjälpt pojkarna, då hela skolväsendet numera anses vara anpassat efter flickors behov. Kimmel menar att dessa teorier stödjer sig på tanken om att flickor och pojkar har helt olika inlärningsprocesser till följd av biologiska skillnader i hjärnan.

En omfattande studie som genomfördes på samtliga grundskolor i Kroatien motsäger dock till viss del dessa teorier (Burusic m.fl.,2011). I undersökningen testades hur 10-åringars och 14-åringars skolprestationer relaterade till lärarens kön. Man mätte elevernas kunskaper i ett flertal olika ämnen och deras prestationer avgjordes dels genom deras slutbetyg i respektive ämne, dels genom standardiserade tester. Utöver detta samlades även information in med avseende på elevernas kön och könet på den undervisande läraren i varje ämne. Resultatet visade att alla flickor, både 10-åringarna och 14-åringarna, hade bättre betyg än pojkarna i alla ämnen. Vid en jämförelse med de standardiserade testen var de 10-åriga flickorna dock bara bättre i språk. På ett liknande sätt var de 14-åriga flickorna bara bättre än pojkarna i språk, kemi och biologi. Med andra ord, det var en stor skillnad mellan vad eleverna faktiskt kunde och vad de erhöll i betyg i skolan. När det gäller lärarens kön och dess påverkan på resultatet visade det sig vidare att kvinnliga lärare generellt sätt lyckades bättre i sin undervisning då deras elever presterade bättre både betygsmässigt och på de standardiserade testen. Intressant nog hade i övrigt inte lärarens kön någon större betydelse för elevernas resultat. Bara i ett enda ämne kunde man avläsa en mindre skillnad mellan män och kvinnor: i kemi fick flickor något högre betyg om de undervisades av kvinnliga lärare, och pojkar fick något högre betyg om de undervisades av manliga lärare. Men ett viktigt resultat är ändå att lärare inte tenderar att gynna sitt eget kön.

Frågar man lärarna själva verkar överrepresentationen av kvinnor dock faktiskt ses som ett problem. I en kvalitativ brittisk studie av Carrington och McPhee (2008) tillfrågas ett antal grundskolelärare om deras synpunkter gällande lärares genus och dess påverkan på eleverna i skolan. Undersökningen visar att majoriteten av de tillfrågade lärarna, både manliga och

kvinnliga, ansåg att obalansen i könsfördelningen i lärarkåren är ett problem. Somliga av lärarna menade att en mer jämn könsfördelning i skolan skulle minska förekomsten av genusstereotyper, andra menade att fler män behövs som förebilder till pojkarna. Ytterligare en grupp ansåg att män kan relatera bättre till pojkar och andra hävdade att män behövs, speciellt i grundskolan, eftersom de anses vara bättre på att disciplinera barnen.

En slutsats man kan dra av resultaten i ovan nämnda studier är att oavsett om kvinnors överrepresentation i lärarkåren är ett faktiskt problem eller inte, så kan man inte helt bortse från denna förklaring. För att problematisera den kvinnliga överrepresentationen ännu mer skulle man även kunna titta närmre på urval av innehåll samt olika arbetsformer som föredras av kvinnliga lärare, vilket skulle kunna ge fördelar till den ena eller den andra. I detta arbete har dock inte några studier som granskat dessa två faktorer använts, varför resultatet möjligen kan ses som något ofullständigt.

3.3.2 Lärares föreställningar av pojkar och prestation

Dahl (2014) argumenterar för att det idag är högst relevant att diskutera vilka förväntningar som riktas mot män och pojkar när frågan om pojkars underprestation ska beaktas. Han menar att det är viktigt att inte göra antaganden om hur pojkar respektive flickor beter sig.

Hodgetts (2010) är inne på samma linje som ovanstående. Det är i grund och botten lärarna som är ansvariga för föreställningen om pojkarnas prestationer i skolan. När lärare då talar om somliga beteenden som typiskt manliga, menar Hodgetts, begränsar de pojkarnas möjligheter till förbättring. Detta exemplifieras med ett uttalande från en lärare som menar att då det finns en önskan om att förbättra pojkars inlärning måste man ta hänsyn till att pojkar som grupp har en speciell inlärningsstil där mycket rörelse i klassrummet är att föredra. Detta uttalande antyder att alla pojkar föredrar en aktiv inlärningsstil – att detta är något som är typiskt manligt, något som Hodgetts anser vara förkastligt.

Lärares föreställning av pojkars genus är vidare något som vissa forskare menar påverkar pojkarnas resultat. Enligt Jones och Myhill (2004) är lärares föreställningar om pojkars beteenden och prestationer inte bara förenliga med, utan förstärker även, bilden av underprestation i skolan som ett pojkproblem. I en studie som genomfördes på ett flertal skolor med elever i varierande åldersgrupper, ville Jones och Myhill undersöka just hur lärare

uppfattar pojkar och underprestation i skolan. Av de tillfrågade lärarna svarade 80 procent att de trodde att pojkar och flickor borde uppnå samma resultat. Trots detta framkom det i intervjuer att lärarna ändå såg elevernas kön som påverkande faktorer för deras resultat. Underprestation målades upp som normen vad gäller pojkar, medan högprestation sågs som normen hos flickor. Pojkarna beskrevs vidare, i kontrast till flickornas passivitet och foglighet, som aktiva och utmanande, vilket ansågs bidra till deras underprestation.

Enligt Hartley och Sutton (2013) är denna bild av pojkar som akademiskt underlägsna en väldigt stereotyp föreställning. Deras undersökningar visar dessutom att den påverkar pojkarna mer än vad man kan tro. I en tredelad experimentell studie ville de först och främst ta reda på när barn själva blir medvetna om denna stereotyp. Det andra steget bestod i att ta reda på vad som händer om man påminner barnen om den. Slutligen, i det tredje steget, ville man ta reda på vad som händer om man väljer att ignorera den stereotypa bilden. Påverkar något av detta pojkarnas prestationer? Resultatet av den första studien visade att vid sju till åtta års ålder blir barn medvetna om pojkars underlägsenhet i skolan, varför detta ålderspann också blev målgruppen i de kommande två studierna. Resultatet av den andra studien visade att när man påminde pojkarna om att de förväntades prestera sämre på ett prov genom att säga till dem att flickor generellt sätt presterade bättre på det, minskades deras resultat markant i både läsning, skrivning och matematik. Resultatet av den tredje studien visade dock att om man sa till eleverna, innan de genomförde testet, att lika bra prestationer förväntades av båda könen, så förbättrade pojkarna sina resultat. Intressant nog var flickornas resultat opåverkade i både studie 2 och studie 3.

Enligt Hartley och Sutton (2013) visar deras resultat att den stereotypa bilden av pojkars underprestation kan få en självuppfyllande effekt. Med andra ord – förväntar vi oss att pojkar presterar sämre än flickor i skolan gör de också det, speciellt om denna fördom är något som på olika vis kommuniceras till eleverna, vilket den gör, enligt Wahlgren (2009). Hon menar att skolan är en institution som styrs av könsmönster. Flickor och pojkar bemöts på skiftande sätt och placeras i olika fack. Till följd av detta marginaliseras somliga elever medan andra lyfts fram som exempel på hur en bra elev bör vara, och den senare gruppen består oftast av flickor. Detta indikerar att lärares olika förhållningssätt till elever, med avseende på deras kön, rimligtvis kan ses som en påverkande faktor till pojkars relativa underprestationer.

3.4 Sociologiska förklaringar

Den fjärde, och vanligaste, förklaringsmodellen som forskningen i den sökta litteraturen pekar på har med den sociala konstruktionen av det manliga könet att göra – pojkars genus. Denna del av resultatet ligger förhållandevis nära lärares ovan beskrivna föreställningar om pojkar och skolprestation, men nedan presenteras forskning som pekar på genusaspekter utifrån pojkarnas eget perspektiv.

3.4.1 Manligt och kvinnligt – genusaspekter på pojkars underprestation

Enligt Kimmel (2010) har alla de vanligaste förklaringarna till pojkars underprestation, hur vitt åtskilda de än må vara, en sak gemensamt: de senaste femtio åren har världen genomgått en rad förändringar, men föreställningen om manlighet har inte hängt med. Wernersson (2010) beskriver vidare att föreställningen om kvinnligt och manligt uppfattas ha ett motsatsförhållande, det vill säga vad som är kvinnligt kan inte på samma gång vara manligt, men detta gäller egentligen bara ur det manliga perspektivet. När det gäller sociala konstruktioner av könet finns det nämligen en markant skillnad mellan flickors tidigare underprestation gentemot pojkarna, och pojkars nuvarande underprestation gentemot flickorna, menar Wernersson. När flickor underpresterade uppmanades de att bli mer som pojkar – de uppmuntrades till att välja traditionellt manliga ämnen och att ta för sig mer socialt, men nu, när läget är det omvända, uppmanas pojkar knappast att bli mer som flickor. Detta trots att det som generellt sett ses som kvinnligt beteende, att vara en flitig student och vara skötsam i klassrummet, faktiskt är något som skolan kräver av de båda könen. Det ter sig dock problematiskt för pojkar att anamma dessa beteenden då ”att bli mer som en flicka” skulle innebära att de måste ta ett steg ner från den traditionella könsliga hierarkin (Wernersson, 2010).

Kimmel (2010) framhåller vidare att skillnaden i prestationer mellan pojkar och flickor är en komplicerad fråga, till vilken förklaringen inte ligger i flickornas allt bättre resultat, utan i den kvarlevande bilden av vad som anses vara manligt. Tillfrågade lärare beskriver problemet som att pojkar avsiktligt ger upp då ett intresse för skolan inte anses vara förenligt med manlighet. Det är nästan som att det finns en modell för hur en man bör vara, med vilken alla pojkar jämför sig och måste ta ställning till. Enligt denna modell är det helt enkelt normalt att de misslyckas. Detta verkar vidare vara gällande speciellt för pojkar från arbetarklassen och olika minoritetsgrupper. Att som pojke prestera bra i skolan innebär med andra ord att gå emot normen för manlighet, vilket kan medföra oönskade konsekvenser så som att bli utstött ur

gruppen eller kanske till och med mobbad. Den traditionella föreställningen om manlighet verkar alltså minska pojkars vilja att prestera bra i skolan.

Nordberg (2010) försöker dock nyansera denna traditionella föreställning genom att låta de som debatten faktiskt berör, göra sina röster hörda. I sin studie låter hon tre tonårspojkar föra ett resonemang om deras syn på skolan och maskulinitet för att se om det kan medföra en annan bild.

En av pojkarna, Erik, beskriver att den undervisning som är mest engagerande är den som åskådliggörs konkret, exempelvis på biologin där läraren visade blodomloppet genom att skära i ett riktigt hjärta (Nordberg, 2010). Alla skoluppgifter som kräver att man måste sitta still och skriva ser Erik som svåra och långtråkiga, något som han ofta måste utsättas för på exempelvis svensk- och tysklektionerna. Eftersom Erik inte anser sig ha den självdisciplin som krävs för att hinna med allt skrivarbete under lektionstid resulterar det i att han ofta får ta med sig arbete hem på kvällen. Erik föredrar istället ämnen som idrott och slöjd där han slipper sitta med pennan i hand. Han beskriver sig själv som mer praktiskt lagd, vilket är en maskulin identifikation som gör att han kan ta det lugnare i skolan, eftersom praktiskt lagda killar söker sig till praktiska gymnasieutbildningar med lägre antagningskrav. Själv har Erik tänkt söka byggprogrammet, så när andra oroar sig över slutbetyget kan han istället ta det lugnt.

Nordberg (2010) förklarar att Erik kan gömma sig bakom denna maskulina identifikation för att slippa arbeta för en förbättring av sina brister. På sätt och viss straffas pojkar som han, menar Nordberg, eftersom undervisningen idag ofta är riktad mot elever som är ambitiösa och disciplinerade. Sett ur det perspektivet är det lätt att göra det val som Erik gör, vilket kan ses som en förklaring till varför en viss grupp pojkar inte presterar särskilt bra i skolan.

Som motpol till Erik kan Karl och Hampus ställas (Nordberg, 2010). De är två gymnasieelever som båda presterar högre än genomsnittet. Trots att de delar Eriks syn om att skolan är tråkig, inordnar de sig och gör det de ska, eftersom de inte ser något annat alternativ då de menar att man måste prestera bra i skolan för att lyckas i livet. Norberg menar att debatten om pojkars underprestation ofta pekar på maskulinitetskapandet som en avgörande faktor. Detta är något som Karl och Hampus känner igen då de menar att många försöker vara ”coola” men att de gör det på fel sätt, vilket skapar problem. Karl och Hampus definition av

att vara cool är att gå sin egen väg. De beskriver vidare den felaktiga ”coolheten” som något som killar generellt sett ägnar sig åt – man tänker kortsiktigt, till skillnad från tjejer, och tar rollen som den som väsnas och syns. Att Karl och Hampus själva inte beter sig på detta sätt, menar de, beror på att de kanske är lite mognare. De är båda två tydliga exempel genom vilka Nordberg visar att det faktiskt finns pojkar som presterar minst lika bra som flickorna. Men till och med de själva är medvetna om sin ovanlighet då de pekar ut sig själva som ”lite mognare”. De är högst medvetna om det problematiska konceptet maskulinitet och de olika identifikationer som finns kring detta, något som Nordberg pekar ut som en viktig faktor för pojkars skolframgång.

Nordberg (2010) framhåller en sista aspekt gällande pojkar och manlighet, och det är det faktum att pojkar praktiskt taget dagligen möts av bilden av vuxna män som, trots ett förflutet med en misslyckad skolgång, idag återfinns på såväl statusfyllda som välbetalda positioner i samhället. Detta signalerar att man faktiskt inte måste lyckas väl i skolan, varför Eriks strategi om att ta det lugnt med skolarbetet säkerligen framstår som en bra plan även för många andra pojkar.

3.4.2 ”Antipluggkultur”

Forskningen har under flera decennier kopplat samman manlig identitet med ett avståndstagande från studier (Wernersson, 2010; Dahl, 2004). Detta har lett fram till en förklaringsmodell till pojkars underprestation i skolan som på svenska kallas för antipluggkultur, ett begrepp vilket ursprungligen härstammar från Paul Willis benämning ”uncool to work” (Wernersson, 2010:47) från hans studier om arbetarklasspojkar i 1970-talets England. Dessa studier visade hur arbetarklasspojkarna tog avstånd från skolan, eftersom den ansågs vara irrelevant för deras livsstil. Denna tids antipluggkultur beskrevs därför som en del av en fysisk arbetarklassmaskulinitet.

Detta var en gång i tiden en verklighet även i Sverige, och bakgrunden hade till stor del med ekonomi att göra (Kimmel, 2010). Historiskt sett har man tjänat minst lika bra på industriarbete, vilket inte kräver någon eftergymnasial utbildning, som på arbetsplatser där eftergymnasial utbildning krävs. Då detta sågs som ett ”mansarbete”, ansåg många pojkar och män att de inte behövde någon utbildning. Denna typ av arbete börjar sakta men säkert försvinna och de som finns kvar genererar dessutom inte lika höga löner som de en gång gjorde, men trots signalerna om dessa ändrade arbetsförhållanden verkar attityden till viss del

fortfarande leva kvar. Dahl (2014) ställer sig dock tvivlande till bilden av en antipluggkultur hos pojkar då han menar att denna är väldigt förenklad – det råder antipluggkulturer även hos flickor, precis som att det finns pojkar som visar stort intresse för skolan. Begreppet kan däremot vara användbart, menar Dahl, eftersom det synliggör normer vilka till viss del kan förklara pojkars sämre prestationer.

Det finns dock både svensk och internationell forskning av mer aktuellt slag som visar att denna attityd till viss del faktiskt lever kvar och kan kopplas samman till pojkars underprestationer i skolan. I föregående avsnitt beskrevs Erik, en grundskolepojke som lade skolarbetet åt sidan med siktet inställt på byggprogrammet, vilket han menade att man inte behövde några teoretiska kunskaper inför (Nordberg, 2010). Ett annat exempel hittar vi i England. Där har det bedrivits studier på 16-åriga pojkar från tre olika skolor i socialt utsatta områden, där alla sågs som underpresterare i förhållande till flickor (Burns & Bracey, 2001). En av förklaringarna som gavs till detta var att pojkarnas fäder förmedlade en bild av att en framtida anställning är mycket viktigare än akademiska framgångar. Ett tredje exempel visar dessutom att fenomenet med pojkars underprestation inte är unikt för västvärlden. I Malaysia efterfrågade man 300 lärares uppfattning om betygsgapet mellan pojkar och flickor, och en av faktorerna som framkom var att pojkarna var mer intresserade av arbetslivet än av studierna (Majzub & Rais, 2010).

Ovanstående visar att begreppet antipluggkultur, trots att det figurerat i så många år i samhället, fortfarande kan ses som en rimlig förklaring till pojkars underprestation. Wernersson (2010) lyfter dock fram en mer uppdaterad tolkning av begreppet, där hon menar att pojkar, i ljuset av den traditionella könshierarkin, kanske inte lika lätt kan acceptera ett misslyckande. Då det idag ännu finns många traditionellt sett manliga yrkesval som inte kräver någon teoretisk utbildning kan detta leda till att många pojkar medvetet väljer att inte anstränga sig i skolan i tron om att detta inte behövs, för att på så sätt undvika risken att misslyckas. Enligt denna tolkning innebär inte en antipluggkultur idag nödvändigtvis exakt samma sak som den en gång gjorde, men den visar ändå att begreppet fortfarande är aktuellt i detta sammanhang.

3.5 Alternativa perspektiv på pojkars underprestation

Utöver de tidigare presenterade riktningarna inom forskningen finns det en separat förgrening som till stor del ifrågasätter hela debatten om pojkars underprestation. Smith (2003) menar att den är något förenklad. Pojkar ses ofta som en homogen grupp i vilken man inte tar hänsyn till individuella skillnader. Att en elevgrupp presterar sämre än andra, menar Smith, är givetvis inte bra, men man borde skifta fokus och istället fråga sig vilken specifik grupp som inte når upp till sin potential och varför. Då skulle man kunna ta ett steg bort ifrån den traditionella synen ”pojke mot flicka” och istället titta på andra faktorer, exempelvis fattigdom och hemförhållanden, vilka enligt Smith förmodligen har en större effekt på elevers inlärning. Smith hävdar vidare att det är väldigt svårt att mäta underprestation då detta innebär att man i förhand måste kunna förutse varje elevs fulla potential, där man räknar in alla möjliga faktorer som kan påverka resultatet. Hon exemplifierar detta med att om en elev har sovit dåligt natten före en examination påverkar det troligtvis kvaliteten på arbetet - men hur skulle man kunna mäta det?

Griffin (2000) kritiserar också det faktum att debatten fokuserar på manligt och kvinnligt, men hävdar att det stora problemet är att man bortser från frågor om klass och etnicitet. Pojkars underprestation är ett verkligt problem, menar Griffin, men genom att enbart fokusera på detta missar man en stor del av ett mycket mer komplext problem. Hon menar att istället för att markera alla pojkar som offer för flickornas priviligierade framgångar, måste man specificera exakt vilka pojkar, och även till viss del flickor, som har detta problem. För att kunna göra detta är det lämpligt att utvidga debatten och ta med faktorer som klass, etnicitet och ålder i beräkningen.

Även Cobbet och Younger (2012) tar in nya perspektiv i debatten kring pojkars underprestation. För det första menar de, i likhet med ovanstående, att det är lönlöst att diskutera pojkars underprestation utan att ta med klass i beräkningen, eftersom statistik visar att flickor som är socioekonomiskt missgynnade presterar sämre än pojkar som är socioekonomiskt gynnade. För det andra menar de att man genom att enbart titta på betyg bortser från andra viktiga faktorer. Flickor må prestera bättre resultat, men de möter också andra utmaningar i skolan. Därför, anser Cobbet och Younger, borde man flytta fokus från pojkars underprestation och istället anamma ett bredare synsätt där frågor om såväl genus som klass beaktas för att skapa en skola där alla elever har lika möjligheter till inlärning.

Ovanstående kritik visar att problemen kring pojkars underprestation i skolan möjligtvis kan vara ännu mer komplex än vad tidigare presenterad forskning har antytt. Av detta kan slutsatsen dras att möjliga förklaringsmodeller har olika mått av rimlighet beroende på vilket perspektiv man väljer att anta då problemet ska beaktas.

3.6 Möjliga lösningar på problemet

Då frågan om varför pojkar underpresterar går hand i hand med möjliga lösningar på problemet, har givetvis flera forskare riktat in sig på detta område. Nedan presenteras ett antal fingervisningar på hur arbetet med att förbättra pojkarnas resultat i skolan kan se ut.

3.6.1 Normkritiskt arbete

Kimmel (2010) föreslår att de som är involverade i försök att vidta åtgärder mot pojkars underprestation bör skapa en förståelse för genus och föreställningen om manlighet, eftersom det enligt honom är denna föreställning som ligger till grund för pojkars misslyckande i skolan. Detta är något som, enligt Carrington och McPhee (2008), många yrkesaktiva lärare håller med om. I deras studie tryckte ungefär hälften av de tillfrågade lärarna på vikten av att behandla sina elever som individer istället för att gruppera dem efter kön. Om ett sådant förhållningssätt faktiskt skulle anammas ute i skolorna skulle det i och med detta kunna göras möjligt att skapa en ny bild av manlighet - en bild som uppmuntrar goda prestationer i skolan (Kimmel, 2010).

Även i Sverige är man inne på samma linje. På uppdrag av regeringen började nämligen år 2001 genuspedagoger att utbildas (Wahlgren, 2009). Tanken var att det skulle finnas en i var och en av Sveriges alla kommuner. Deras tänkta uppgifter var att stödja lärarna i frågor som rör jämställdhet och genus. I sin studie har Wahlgren intervjuat sex genuspedagoger om deras syn på sitt yrke och hur de arbetar för att göra lärare medvetna om genusmönster, bemötande och förhållningssätt i klassrummet. Resultatet visar att pedagogerna anser att debatten om genusfrågor i skolan i allra högsta grad är väsentlig när det gäller frågan om pojkars underprestation. Vid frågan om varför det är bra att arbeta genuspedagogiskt lyfte respondenterna framförallt fram deras strävan att komma bort ifrån bilden om att egenskaper är givna av naturen, det vill säga att flickor är på ett sätt och pojkar på ett annat. Resultatet visar vidare att genuspedagogerna anser att genom ett genuspedagogiskt arbetssätt bemöts varje elev individuellt istället för att kategoriseras efter kön. Detta ger ett mer professionellt

bemötande som de menar ökar varje elevs möjlighet till lärande. I förlängningen skulle detta, menar genuspedagogerna, kunna hjälpa till att lösa problemen som rör pojkarnas underprestation. De framhåller dock att för att detta verkligen ska kunna ge resultat måste hela skolorganisationen arbeta tillsammans. Wahlgren hävdar att resultatet av hennes studie kan tolkas som att debatten rörande genus i skolan är en viktig faktor för rättvisa bedömningar, utan vilka betygsgapet mellan pojkar och flickor kommer att kvarstå.

Dahl (2014) lyfter ett framgångsrikt exempel på en skola som har arbetat utifrån ovanstående förhållningssätt: Frejaskolan i Gnesta. Detta är en grundskola som har uppmärksammats i media tack vare sin framgång. På Frejaskolan har man arbetat långsiktigt med normkritiskt arbete, vilket tagit sig i uttryck bland annat genom diskussioner och attityder kring kön. Detta är en modell som har gett resultat. Sedan arbetet påbörjades har pojkarna höjt sina betyg avsevärt. Dahl menar att även om det är svårt att peka på exakt vad det är som har höjt prestationen på denna skola, så ger det indikationer om hur man på ett bra sätt kan hantera frågor som rör prestationer och jämställdhet.

3.6.2 Könsuppdelade klasser

Som tidigare nämnt anser Kimmel (2010) att det är den traditionella föreställningen om manlighet som ligger till grund för pojkars underprestation. I och med detta är han en stark motståndare till könsåtskilda skolor, något som han inte anser vara en lösning på problemet. Faktum är att det finns ett flertal studier som antyder att könsskillnader i skolresultat är ett problem som är betingat av sociala konstruktioner, och därmed inte givna av naturen. Trots detta finns det forskning som faktiskt visar att könsuppdelade klasser är något som skulle kunna ha en positiv inverkan på pojkarnas resultat.

I ett försök att åtgärda pojkars underprestation i Australien genomförde Mulholland m.fl. (2004) en studie på niondeklassare där man undersökte huruvida könsuppdelade klasser skulle ge någon effekt på elevernas resultat. Studien genomfördes i matematik och engelska. Man utgick ifrån elevernas skolresultat vid slutet av föregående termin, men vid den nya terminsstarten testades samtliga elever även på sina kunskaper i standardiserade test. Sedan fick eleverna välja om de ville läsa kurserna i en samkönad klass eller i könsuppdelade klasser. Detta resulterade i ett antal klasser av varierande könsuppsättning i båda ämnena, som eleverna sedan läste i under en tidsperiod på 6 månader. Efter detta tittade man på deras nya

skolresultat och deras kunskaper testades återigen genom standardiserade tester. Vid en jämförelse av elevernas resultat före och efter studien visade det sig att elevernas resultat på de standardiserade testerna var relativt stabila. Skolresultaten i matematik likaså. Däremot framträdde en markant skillnad i skolresultaten i engelska. Både pojkar och flickor från de könsuppdelade klasserna gjorde en betydligt större prestationsökning än pojkarna och flickorna i de samkönade klasserna, även om pojkarna inte gjorde en riktigt lika stor ökning som flickorna. Tillfrågade lärare menar att detta berodde på att de kunde anpassa undervisningen mer i dessa klasser, bland annat med avseende på val av läsmaterial och vilken tidsåtgång som behövdes till enskilda uppgifter. Mulholland m.fl. menar att större skillnader förmodligen hade uppenbarat sig om studien pågått under en längre tidsperiod, men att resultaten ändå indikerar att möjligheten att erbjuda könsuppdelade klasser i vissa ämnen kan vara till stor fördel för både pojkar och flickor.

3.6.3 Flera sammanvävda faktorer

Flera studier tyder dock på att det inte finns ett enda klart svar på hur man kan lösa problematiken kring pojkars underprestation, utan ger förslag som sammanväver flera möjliga faktorer.

Burns och Braceys (2001) studier visar att tillgängligt läs- och skrivstöd, tydliga målsättningar, att hjälpa elever fatta lämpliga beslut om sin framtid samt ett samarbete med föräldrar för att ändra deras attityd till skolan är ett antal strategier som kan tas i beaktande vid arbetet med att öka pojkars prestationer i skolan.

På ett liknande sätt föreslår de intervjuade lärarna i Majzub och Rais (2010) studie följande lösningar på problemen kring pojkars underprestation: en anpassning av läroplanen utefter pojkarnas behov genom att ta in mer teknologi, ett aktivt arbete med att öka pojkars engagemang för skolan, hjälpa pojkar öka sin läs- och skrivkunnighet samt anställning av fler manliga lärare. Det sista förslaget är även något som de tillfrågade lärarna i Carrington och McPhees (2008) studie välkomnade.

Lindsay och Muijs (2006) har tagit en annan utgångspunkt och analyserar i sin studie sex brittiska skolor, tre med undervisning i skolans tidigare år och tre i grundskolans senare år, som alla redovisat ovanligt höga resultat bland pojkar. Genom intervjuer med rektorerna och ett urval av lärarna och eleverna på de berörda skolorna ville de ta reda på de bakomliggande

orsakerna till skolornas framgångar. Resultatet visade ingen entydig strategi – skolorna hade olika tillvägagångssätt för att komma tillrätta med sina problem. Däremot fann Lindsay och Muijs två olika övergripande ansatser. Den ena ansatsen bestod i att fokusera på alla elever som en grupp där målet var att bygga en effektiv skola som hjälper alla elever att uppnå högre resultat. Den andra ansatsen bestod i att identifiera grupper av elever som var i behov av extra stöd och därigenom kunna sätta in punktinsatser där det behövdes. Studien visade dock att av dessa två övergripande ansatser var den senare den vanligaste, även om alla skolor tillämpade den på olika sätt och i olika hög grad.

Utöver dessa övergripande ansatser identifierade Lindsay och Muijs (2006) sex andra, mer specifika, faktorer som visade sig vara effektiva vid arbetet med att överkomma pojkars underprestation:

- Anpassning av undervisningen för att optimera elevernas motivation och intresse för studierna.
- Noggrann övervakning av, inte bara elevernas prestationer, utan även deras ansträngning och närvaro.
- Höga, men samtidigt realistiska, förväntningar på eleverna.
- En anpassning av personalen så att den reflekterar det omgivande samhället, speciellt med avseende på genus och etnicitet.
- Ett inkluderande förhållningssätt, det vill säga en skola för alla, där olikheter välkomnas.
- Ett tätt samarbete med elevernas föräldrar.

Lindsay och Muijs framhåller att även om detta är en väldigt småskalig studie, så pekar den på några intressanta faktorer som med fördel kan forskas vidare på.

Avslutningsvis presenteras nedan en strategi som framkommit som ett resultat av ett projekt genomfört i samarbete mellan olika skolrådgivare i ett försök att förbättra grundskolepojkars prestationer i skolan (Clark m.fl., 2008). Mot bakgrund i såväl lokal som internationell forskning utkristalliserades fem punkter som ansågs vara viktiga vid arbetet med att förbättra pojkars prestationer:

- Hjälpa till att skapa positiva framtidsbilder av dem själva.
- Lära ut studieteknik.

- Undersöka inlärningsmiljön, bland annat med avseende på olika inlärningsstrategier, material och verktyg.
- Tillgodose positiva förebilder.
- Gruppera elever i mindre konstellationer utefter kön.

När dessa fem punkter konstaterats valde forskningsteamet ut 17 pojkar i årskurs åtta, som alla presterade sämre i skolan än vad de enligt standardiserade test borde klara av (Clark m.fl., 2008). Sedan följde 12 möten á 45 minuter som inföll varannan vecka. Varje möte hade olika teman som planerades utifrån vad eleverna hade angett som sina intressen, och man arbetade hela tiden aktivt i enlighet med de fem ovanstående punkterna. Resultatet av dessa gruppsessioner blev att en stor del av deltagarna höjde sina betyg, och många av pojkarna visade dessutom en mycket positivare attityd till skolan och sitt lärande, något som i ett tidigare avsnitt visats ha en korrelation med goda resultat i skolan. Projektet blev med andra ord lyckat och Clark m.fl. drar slutsatsen att liknande arbete måste ske fortlöpande, där lärare och övrig skolpersonal, föräldrar och samhälle arbetar tillsammans för att hjälpa pojkarna utveckla sina styrkor.

4. Diskussion

Denna uppsats har behandlat problematiken kring pojkars relativa underprestation i jämförelse med flickor, med särskilt fokus på frågorna om varför pojkar presterar sämre än flickor samt vad man kan göra för att lösa problemet. Gällande den första frågan fann jag att forskningen här delas i fyra riktningar.

Enligt den första förklaringsmodellen finns det skillnader mellan pojkars och flickors hjärnor med avseende på dess mognadshastighet, vilket gör att deras hjärnor blir fullt utvecklade vid olika åldrar. Med en fullt utvecklad hjärna kommer också ett fullt utvecklat arbetsminne och en förmåga att hålla uppmärksamheten uppe. Eftersom flickor är dem vars hjärnor utvecklas först, antas de ha vissa fördelar gentemot pojkar. Somliga menar dock att skillnaderna mellan pojkars och flickors hjärnor är så pass små att de inte är rimligt att ge dem särskilt stor betydelse. Inom denna gren av forskningen lyfts även vikten av graden av intelligens fram som en betydande faktor för elevers prestationer i skolan. Den studie som presenterades i denna uppsats fann dock inga skillnader i intelligens mellan pojkar och flickor.

Den andra riktningen som forskningen pekar på baseras på individuella förklaringar som har med pojkars och flickors personlighet, motivation och självdisciplin att göra. En sammanställning av resultaten från de olika studierna visar att flickor generellt sett har en starkare motivation, är bättre på att disciplinera sig själva samt har ett mer positivt förhållningssätt och anses vara trevligare än pojkar. Alla dessa är faktorer vilka forskningen menar har en positiv korrelation med goda studieresultat, vilket tyder på att de skulle kunna vara en förklaring till att flickor presterar bättre än pojkar.

Enligt den tredje riktningen inom forskningen är det skolans, och i förlängningen lärarnas, fel att pojkar presterar sämre än flickor. En del av denna gren lyfter teorin om att pojkar presterar sämre därför att det inom skolans värld finns en överrepresentation av kvinnor, vilka pojkar inte kan relatera till på samma sätt som flickor. Detta är en teori som det visade sig att flera lärare håller med om. En annan del av denna gren menar att lärare förstärker pojkars underprestation på grund av att de har en stereotyp föreställning om pojkars beteende och prestationer, vilket får som konsekvens att de systematiskt behandlar pojkar och flickor olika.

Den sista riktningen baserar sig på sociologiska förklaringar, som har med den sociala konstruktionen av det manliga könet att göra. Föreställningar om manligt och kvinnligt och vilka beteenden som är förenliga med dessa föreställningar, visade sig vara den vanligaste

förklaringsmodellen till pojkars underprestation. Att vara pojke är sammankopplat med flera beteenden som har ett negativt samband med skolprestationer. Detta syns extra tydligt i den äldre, men ändå aktuella, förklaringen om en antipluggkultur, som är förknippat med ett starkt avståndstagande från skolan och ett förhållningssätt som säger att ”man klarar sig ändå”.

Utöver de ovanstående riktningarna presenterar forskningen också en femte, separat, gren, som menar att frågan om pojkars underprestation är en väldigt förenklad bild av ett i verkligheten mycket mer komplext problem. Kan man verkligen mäta alla aspekter av underprestation? Exakt vilka är det egentligen som inte når upp till sin fulla potential? Varför tar inte forskningen upp frågor rörande klass och etnicitet? Detta är alla exempel på frågor som denna riktning tar upp när den ifrågasätter debatten om pojkars underprestationer i skolan.

Slutligen lyfter forskningen fram ett antal förslag på hur arbetet med att förbättra pojkarnas resultat i skolan kan se ut. Förutom de två konkreta teorierna om att man ska arbeta med normkritiskt arbete i klassrummet och att könsuppdelade klassammansättningar kan ha en gynnsam effekt på både pojkars och flickors resultat, så har samtliga strategier som forskningen pekar på en väldigt varierande uppsättning faktorer. Man kan nästan se dem som en sammanvävning av alla befintliga teorier som presenterats i detta arbete, vilket bara visar hur pass mångfacetterad denna problematik är.

4.1 Slutsatser

Flera av teorierna går i mångt och mycket in i varandra. De skolbaserade förklaringarna bygger på olika föreställningar om genus, och de individbaserade förklaringarna bygger på olika personliga egenskaper som, å ena sidan, beskrivs som studiefrämjande och, å andra sidan, beskrivs som typiskt kvinnliga egenskaper, vilket återigen för oss tillbaka till genus. Detta gör problematiken väldigt svåröverskådlig och lättnavigerad på samma gång, vilket kanske förklarar anledningen till att forskningen inte kan presentera en enda konkret lösning utan istället väver samman flera olika aspekter.

Det är lätt att känna sig kluven till de förklaringar som forskningen presenterar. Att flera av dem flyter in i varandra gör att jag finner dem alla trovärdiga på ett eller annat sätt, och det verkar som att de flesta har en gemensam beröringspunkt i den sociala konstruktionen av manligt och kvinnligt. Den enda teorin jag ställer mig något tveksam till är den som menar att skillnaderna i pojkars och flickors mognadstakt av hjärnan kan vara en förklaring till att

pojkar presterar sämre. Detta skulle möjligen kunna förklara skillnader i resultat upp till en viss ålder, men då pojkars underprestation är ett genomgående problem i skolans alla stadier – ända upp till universitetsnivå – verkar det mer rimligt att det ligger andra orsaker bakom. Tilläggas kan då även den historiska aspekten av skolprestationer. Tidigare var det flickorna som underpresterade i förhållande till pojkar och det är inte särskilt sannolikt att hjärnans utveckling har förändrats så fundamentalt under denna relativt korta tidsperiod. Detta stärker mig snarare i min uppfattning av att denna problematik är något som har skapats av samhället.

4.2 Fortsatta studier

Oavsett orsakerna bakom pojkars underprestation är det en viktig fråga för skolan. Alla lärare bör känna till det fält av forskning som jag har trängt in i denna uppsats. Det kan generera många intressanta diskussioner i kollegiet och få många att fundera över problematiken och hur man bör förhålla sig till den. Min studie presenterar en nyanserad bild av förklaringar till varför pojkar underpresterar samt vilka ansatser man kan ta i försök att lösa problemet. Därför kan denna uppsats vara en god grund att utgå ifrån om en önskan finns att sätta sig in i detta ämne.

I framtiden vore det dock intressant att läsa mer forskning om skillnader i skolprestationer med avseende på inte bara genus, utan även andra faktorer så som hemförhållanden, klass och etnicitet. Jag håller nämligen till viss del med även den gren av forskningen som menar att det förmodligen är lite för enkelt att bara tala om skolprestationer i termer av pojkar och flickor. Kanske en observationsstudie med fokus på lärares bemötande av elevers individuella egenskaper beträffande deras bakgrund vore nästa steg att ta?

5. Referenser

Burns, J. & Bracey, P. (2001). Boys' Underachievement: issues, challenges and possible ways forward. *Westminster Studies In Education*, *24*(2), 155-166.

Burusic, J., Babarovic, T. & Seric, M. (2011). Differences in elementary school achievement between girls and boys: Does the teacher gender play a role? *European Journal Of Psychology Of Education*, *27*(4), 523-538.

Carrington, B. & McPhee, A. (2008). Boys' 'underachievement' and the feminization of teaching. *Journal Of Education For Teaching*, *34*(2), 109-120.

Clark, M., Flower, K., Walton, J. & Oakley, E. (2008). Tackling Male Underachievement: Enhancing a Strengths-Based Learning Environment for Middle School Boys. *Professional School Counseling*, *12*(2), 127-132.

Cobbett, M. & Younger, M. (2012). Boys' educational 'underachievement' in the Caribbean: Interpreting the 'problem. *Gender And Education*, *24*(6), 611-625.

Dahl, S. (2014). SOU 2014:6. *Män och jämställdhet*. Stockholm: Fritzes Offentliga Publikationer.

Delin, M. (2014, 13 feb). Skolan sviker pojkarna. *Dagens Nyheter*. Hämtad 2014-04-10, från http://www.dn.se/nyheter/sverige/skolan-sviker-pojkarna/

Eriksson Barajas, K., Forsberg, C. & Wengström, Y. (2013). *Systematiska litteraturstudier i utbildningsvetenskap – vägledning vid examensarbeten och vetenskapliga artiklar*. Stockholm: Natur & Kultur.

Griffin, C. (2000). Discourses of Crisis and Loss: Analysing the 'Boys' Underachievement' Debate. *Journal of Youth Studies*, *3*(2), 167-188.

Hartley, B., & Sutton, R. (2013). A stereotype threat account of boys' academic underachievement. *Child Development*, *84*(5), 1716-1733.

Hicks, B., Johnson, W., Iacono, W. & McGue, M. (2008). Moderating effects of personality on the genetic and environmental influences of school grades helps to explain sex differences in scholastic achievement. *European Journal Of Personality*, *22*(3), 247-268.

Hodgetts, K. (2010). Boys' underachievement and the management of teacher accountability. *Discourse: Studies in the Cultural Politics of Education, 31*(1), 29-43.

Ingvar, M. (2010). SOU 2010:52. *Biologiska faktorer och könsskillnader i skolresultat*. Stockholm: Fritzes Offentliga Publikationer.

Jones, S. & Myhill, D. (2004). 'Troublesome boys' and 'compliant girls': Gender identity and perceptions of achievement and underachievement. *British Journal Of Sociology Of Education, 25*(5), 1-11.

Kimmel, M. (2010). SOU 2010:53. *Pojkar och skolan: ett bakgrundsdokument om ”pojkkrisen”*. Stockholm: Fritzes Offentliga Publikationer

Kylén, J-A. (2004). *Att få svar – intervju, enkät, observation.* Stockholm: Bonnier Utbildning.

Lindsay, G. & Muijs, D. (2006). Challenging underachievement in boys. *Educational Research, 48*(3), 313-332.

Majzub, R., & Rais, M. (2010). WCES-2010: Boys’ underachievement: Causes and strategies. *Procedia - Social and Behavioral Sciences, 2*(Innovation and Creativity in Education), 3160-3164.

Mulholland, J., Hansen, P. & Kaminski, E. (2004). Do single-gender classrooms in coeducational settings address boys' underachievement? An australian study. *Educational Studies, 30*(1), 19-32.

Nordberg, M. (2010). Berättelser om skolarbete, manlighet och coolhet. *Ungdomsforskning: Unge, køn og uddannelse, 9:3*(4), 59-72.

Skolverket. (2013). *Pojkarnas betyg ökar mest*. Hämtad 2014-04-10, från http://www.skolverket.se/statistik-och-utvärdering/nyhetsarkiv/2.7602/pojkarnas-betyg-okar-mest-1.207571

Smith, E. (2003). Failing boys and moral panics: Perspectives on the underachievement debate. *British Journal Of Educational Studies, 51*(3), 282-295.

Spinath, F., Spinath, B. & Plomin, R. (2008). The nature and nurture of intelligence and motivation in the origins of sex differences in elementary school achievement. *European Journal of Personality, 22*(3), 211-229.

Steinmayr, R. & Spinath, B. (2008). Sex differences in school achievement: What are the roles of personality and achievement motivation? *European Journal of Personality, 22*(3), 185-209.

Wahlgren, V. (2009). *Den långa vägen till en jämställd gymnasieskola: Genuspedagogers förståelse av gymnasieskolans jämställdhetsarbete* (Doktorsavhandling). Jönköping: Högskolan för lärande och kommunikation.

Weis, M., Heikamp, T. & Trommsdorff, G. (2013). Gender differences in school achievement: The role of self-regulation. *Frontiers In Psychology*, *4*(JUL), 1-10.

Wernersson, I. (2010). SOU 2010:51. *Könsskillnader i skolprestationer – idéer om orsaker*. Stockholm: Fritzes Offentliga Publikationer.